

6.

ŻYCIE CODZIENNE W KLASZTORZE



SŁOWNICZEK

Klasztor

– budynek lub wiele budynków, tworzących łącznie z kościołem miejsce modlitwy, pracy i zamieszkiwania zakonnic lub zakonników.

W świętokrzyskim opactwie

Padał zimny deszcz. Wśród ogromnych wiekowych jodeł szumiał marcowy wiatr. Kamienistą dróżką pnącą się stromo pod górę wdrapywał się mężczyzna. Ubrany był skromnie, ostrożnie stąpał po śliskich kamieniach. W pewnej odległości za nim kroczył orszak w kolorowych strojach. Szli w nim i duchowni, i rycerze, których można było poznać po zbrojach i przypasanych mieczach.

Wreszcie wędrowiec dotarł na skraj lasu. Przed nim rozciągało się spowite mgłą skalne rumowisko. Na jego szczycie wznosiły się kościół i zabudowania świętokrzyskiego **klasztora**.

Wtem otworzono bramę, z której wyszli zakonnicy w czarnych habitach. Ustawili się po obu stronach drogi i zaintonowali pieśń. Wszystko po to, by powitać kroczącego z wolna mężczyznę. Nie był to bowiem zwykły po-

Za księciem podąża orszak dostojników – duchownych i rycerzy.



Książę Władysław Łokietek z relikwiarzem, w którym znajdują się relikwie drzewa Krzyża Świętego.

dróżny. To sam książę Władysław Łokietek przybył tu jako pielgrzym, by ofiarować klasztorowi niezwykle cenny skarb – relikwie Krzyża Świętego. Dostojnego gościa powitał opat. Odebrał z rąk Łokietka bezcenny dar i poprowadził władcę do kościoła. Monarcha padł na kolana i pogrążył się w modlitwie, a w jego ślad poszli dworzanie.

Po mszy władca został zaproszony na obiad do wielkiej klasztornej jadalni – refektarza. Prócz niego zasiedli tam dworscy dostojnicy i mnisi. Posiłek, choć skromny, był obfity i smaczny. Jedzono – jak każda benedyktyńska reguła –

Klasztor
świętokrzyski
w średniowieczu.



Warszawa

Święty Krzyż

CIEKAWOSTKA

Opactwo na Świętym

Krzyżu było jednym z najstarszych klasztorów benedyktyńskich w Polsce. Wzniesiono je na miejscu, gdzie dawniej oddawano cześć pogańskim bogom. W średniowieczu było ono jednym z najważniejszych sanktuariów, do którego ściągali rzesze pielgrzymów. Przybywali, żeby zobaczyć relikwie Krzyża Świętego przechowywane tam do dzisiaj.

Benedyktyni są ubrani
w czarne, wełniane habity.

w milczeniu, wsłuchując się w słowa Pisma Świętego, które czytał jeden z braci zakonnych.

Po obiedzie i odpoczynku władca udał się na przechadzkę po klasztornych kruzgankach. Odwiedził też słynną bibliotekę i skryptorium. Tam właśnie po-

wstawały piękne, zdobione miniaturami księgi. Demonstrowali

je bracia Jacek i Kacper z Łysej Góry, którzy odznaczyli się największą

biegłością w kopiowaniu ksiąg. Książę z podziwem oglądał równe rzędy liter i kolorowe ilustracje. Potem poszedł do klasztornej apteki. Na półkach znajdowały się liczne mikstury, olejki, maści i plastry oraz słoje z suszonymi ziołami. Po leki wytwarzane przez zakonników do klasztoru tłumnie przybywali chorzy. Władysław Łokietek szczególnie interesował się specyfikiem, który już od dawna zażywał. Była to słynna benedyktyńska mająca chronić przed zarazą – specjalnie poświęcone wino (lub woda) z domieszką ziół.

Resztę dnia książę spędził na rozmyślaniach i modlitwach.

Książę wita opat,
czyli kapłan stojący
na czele wspólnoty
zakonników.



SŁOWNICZEK

Zakon

– wspólnota religijna, której członkowie (zakonnicy) składają śluby, czyli poświęcają się służbie Bogu i żyją według reguły, czyli zasad regulujących codzienne życie zakonne.

W służbie Bogu i ludziom

Ludzie żyjący w średniowieczu byli niezwykle pobożni, a Bóg i religia zajmowały ważne miejsce w ich życiu. Wyjątkową rolę odgrywali duchowni. Byli nie tylko pośrednikami pomiędzy ludźmi a Bogiem. Stanowili także najbardziej wykształconą grupę w średniowiecznym społeczeństwie. Zнали łacinę, umieli czytać i pisać. Bez tych umiejętności nie mogliby interpretować Biblii i innych tekstów religijnych. Władcy korzystali z ich pomocy w rządzeniu państwem. Duchowni byli często monarszymi doradcami, wysłannikami w zagranicznych misjach dyplomatycznych czy zaufanymi pisarzami – autorami ksiąg, dokumentów i listów. Wielu wybierało życie w **zakonach**. Najstarszym zakonem byli **benedyktyni**. Później pojawili się **cystersi**, **franciszkanie** i **dominikanie**. Nazwy niektórych zgromadzeń powstały od imion założycieli: Benedykta, Franciszka i Dominika, którzy zostali przyjęci przez Kościół w poczet świętych. Powstałe wówczas zakony działają do dzisiaj.

ŚREDNIOWIECZNI ZAKONNICY



Benedyktyn.
Benedyktyni modlili się, pracowali na roli i przepisywali księgi.



Cysters.
Cystersi wznosili swoje klasztory w odludnych miejscach. Tam zakładali wzorowe gospodarstwa rolne.



Franciszkanin.
Franciszkanie żyli z datków ofiarowanych im przez ludzi, swym życiem naśladowali ubóstwo Chrystusa.

Dominikanin.
Dominikanie głosili ewangelię w miastach, uczyli też w szkołach.

JAK WYGLĄDAŁO ŻYCIE W KLASZTORZE?

Klasztory benedyktyńskie wznoszono z dala od osiedli ludzkich, wśród niedostępnych gór i lasów. Miało to zakonnikom zapewnić spokój i pozwolić na lepszy kontakt z Bogiem.



Praca z tekstem źródłowym

Święty Benedykt tak określił obowiązki zakonne:

„Niechaj się nikt nie ośmiela cokolwiek dawać lub przyjmować bez pozwolenia opata ani czegokolwiek posiadać na własność [...].

Wszystko dla wszystkich powinno być wspólne i niechaj nikt niczego nie nazywa swoim ani za swoje uważa.

[...] Bezczylność jest wrogiem duszy. Dlatego też bracia muszą się zajmować w określonych godzinach pracą fizyczną i również w określonych godzinach czytaniem duchowym”.

Św. Benedykt z Nursji, *Reguła*, przeł. A. Świderkówna, Kraków 2005



Święty Benedykt z Nursji.

1. Na podstawie tekstu wymień obowiązki zakonnika.

W ŚREDNIOWIECZNYM SKRYPTORIUM

Średniowieczne księgi były niezwykle drogie i dlatego pilnie ich strzeżono. Wpływ na cenę książek miał materiał, z którego były wykonane, oraz ogromna praca włożona w ich wytworzenie. Mistrzami w produkcji rękopiśmiennych ksiąg byli zakonnicy.

Zapisane karty zszywano i oprawiano w okładki ze skóry. Ich rogi wzmocniano srebrnymi lub żelaznymi blaszkami.

Często księgi ozdabiano kolorowymi rysunkami albo malowidłami – zwanymi **miniaturami** – były to prawdziwe dzieła sztuki.

Materiał służący do pisania w średniowieczu to **pergamin**. Sporządzano go z odpowiednio spreparowanych skór zwierzęcych.

Księgi średniowieczne były poświęcone przede wszystkim tematyce religijnej. Prócz takich powstawały dzieła z zakresu medycyny, budownictwa oraz kroniki, w których zapisywano dzieje władców i państw.

Pisano odpowiednio zaostrzonym ptasim piórem, które maczano w **atramencie**.



Zakon świętego Franciszka

Założycielem franciszkanów był święty Franciszek z Asyżu (1181–1226), miasta we Włoszech. To wyjątkowa postać. Pochodził z bogatej kupieckiej rodziny i w młodości prowadził życie pełne zabaw. Brał również udział w wojnach. Podczas jednej z wypraw wojennych miał wizję, pod której wpływem postanowił zmienić swoje życie. Porzucił życie świeckie, rozdał majątek, wdział prosty brązowy strój i rozpoczął życie pełne wyrzeczeń. Nazywano go Biedaczyną z Asyżu, ponieważ nie posiadał nic – nawet porządnych butów. Pomimo to zachował pogodę ducha i z zapałem głosił słowo Boże. Uczył, że należy otaczać szacunkiem wszystkie stworzenia, także zwierzęta – naszych mniejszych braci. Z czasem do Franciszka dołączali inni ludzie pragnący prowadzić proste i ubogie życie. Nazwano ich **franciszkanami**, a Franciszek ułożył regułę, według której ci zakonnicy postępują także obecnie. W odróżnieniu od benedyktynów i cystersów, którzy wznosili swe klasztory na terenach odludnych i trudno dostępnych, franciszkanie osiedlali się w miastach. Utrzymywali się z datków, jakie otrzymywali od wiernych, stąd nazywano ich zakonem żebraczym. Ich głównym zadaniem było nie tylko głoszenie Ewangelii, ale również opieka nad chorymi i biednymi.



CIEKAWOSTKA

Święty Franciszek rozpoczął tradycję organizowania bożonarodzeniowych szoppek. Wyobrażają one scenę narodzenia Jezusa Chrystusa w grocie lub w stajence. Prócz osób znajdują się tam figury zwierząt. Niekiedy w takich szopkach pojawiają się żywi ludzie i zwierzęta. Biedaczyna z Asyżu wprowadził także zwyczaj przedstawień bożonarodzeniowych zwanych jasełkami.

Zapamiętaj

- ▶ W średniowieczu powstały istniejące do dzisiaj zakony benedyktynów, cystersów, dominikanów i franciszkanów.
- ▶ W klasztorach przepisywano księgi, dzięki którym wiedza człowieka przetrwała do następnych epok.
- ▶ Założycielem franciszkanów był święty Franciszek z Asyżu.

Pytania

1. W opowiadaniu król zwiedzał opactwo benedyktynów. Jakie miejsca tam zobaczył?
2. Na podstawie opowiadania i tekstu w podręczniku wymień zajęcia średniowiecznych zakonników.
3. Osoby duchowne odgrywały ważną rolę nie tylko w kościołach i klasztorach. Jakie funkcje pełniły w państwie? Wyjaśnij, dlaczego.
4. Wymień zakony powstałe w średniowieczu. Znajdź informacje, czy w twojej miejscowości lub okolicy znajduje się klasztor któregoś z tych zakonów.